

Färgerier

Bilden visar Swarts Färgeri år 1881 vid Viskan., idag består platsen av en parkeringsplats. Borås kunde länge dra stor fördel av sin traditionella färgeriverksamhet med rötter i 1600-talet. Även sedan bl.a. Ulricehamn under slutet av 1700-talet börjat delta i färgningen av bygdens hemslöjd förblev Borås dominerande. År 1759 sysselsattes 40 personer, under krisen år 1768 föll antalet sysselsatta inklusive mästare till bara 27 personer. Antalet arbetare styrdes starkt av att färgningen var en säsongsföreteelse, varje företag sysselsatte normalt endast en eller två fast anställda gesäller eller lärlingar. Övriga arbetare och drängar var inte mantakskrivna hos ägarna utan kom och gick alltefter fabrikernas arbetskraftsbehov. Kvinnorna var ovanliga i branschen, en gren av färgeriverksamheten som gick tillbaka var tygstryck av olika slag. Så minskades t.ex. Langlets tryckta läfter från 30 000 alnar till bara 1600 alnar år 1813. År 1806 var man åter uppe i 40 arbetare mellan sistnämnda år och 1860 så växte så antalet färgerier i staden från 5 till 7 och antalet arbetare till 64. Vissa år på 1850-talet överskreds t.o.m. dessa tal betydligt. Boråsfärgerierna möttes av en tilltagande konkurrens ute i bygden. Det kortlivade färgeriet i Ginkalunda på 1780-talet följdes år 1806 av ett kommerskollegiet godkänt färgeri i Sexdrega i Kind. Det hade år 1831 två arbetare och tillverkade för 1000 riskdaler. Vid Eriksons nya fabriker i Mark anlades också snart färgerier. På 1830-talet klagade Boråsfärgarna också på att lönnfärgeri bedrevs, särskilt med ylle. Dessa bekymmer för Borås skall dock inte överdrivas, år 1834 beskrev färgaren Casper Bäck sig och kollegorna i Borås så att "alla äro i välmåga, därtill ortens industri, som dagligen ökas, erbjudes tillfälle, då drift och verksamhet är".

Här är en bild på Lundbergiska Färgeriet Kilen runt år 1920. Konkurrensen ökade påtagligt sedan näringsfriheten införts år 1846 då fem färgerier snart var igång i vardera Mark och Kind. Färgerierna i Mark blev på kort tid mycket stora och deras tillverkningsvärden mätte sig snart väl med dem i Borås. Tillverkningen i Kinds snart nio färgerier motsvarade dock bara runt 15 procent av den i Borås. De gamla färgerierna i Ulricehamn och Alingsås var hela perioden 1830-1865 på långsiktig reträtt; på 1860-talets motsvarande deras tillverkningsvärden vardera bara mellan tre och sex procent av Boråsfärgarnas. Borås verkar emellertid inte ha tagit alltför mycket skada av det tilltagande antalet konkurrenter, eftersom bygdens produktion hela tiden befann sig på stark uppgång. Så kunde stadens tillverkningsvärden nästan fördubblas mellan 1830 och 1860. Inte förvånande satte även bomullsexplosionen på 1810-talets spår inom Boråsfärgeriet.

Flera av färgarna med tiden särskilt C.G. Rydin, drogs helt naturligt in i den nya hanteringen. Här kommer vissa uppgifter om färgade kvantiteter. Mellan 1813 och 1853 steg mängden i staden färgad bomullsväv från 1200 alnar till 277 000 alnar. En liknande utveckling visar kvantiteterna färgat bomullsgran där jämförbara siffror finns för perioden 1814-1840. Från 115 skålpund steg de färgade garnmängderna till nästan 62 000. Kanske kan dessa siffror jämföras med dem om drygt 50 000-60 000 alnar färgat ylle och linnetyd och 1 1174 skålpund garn. Från perioden 1831-1853 finns också uppgifter om en på lång sikt ökande appretering och mangling av bomullsväv. 1853 års siffra är här tre gånger högre än för den år 1831. För samtliga dessa hanteringar förekommer naturligtvis svängningar kring trenden, där särskilt 1830-talets uppvisar bakslag, kanske som en följd av ökad fabriksfärgning i bl.a. Mark. Från och med 1830 blev bomullsberedningen dominerande i stadens färgerirörelse, då representerade den två tredjedelar av stadens tillverkningsvärden, en andel som därefter steg ytterligare.